

FARMACIILE DIN SALONTA JUDEȚUL BIHOR – SCHIȚĂ ISTORICĂ

BIANCA PAȘCA, DANIELA GÎTEA, HONORIUS POPESCU

Facultatea de Medicină și Farmacie Oradea

Facultatea de Farmacie, UMF “Iuliu Hațieganu” Cluj

Rezumat

În Municipiul Salonta, al doilea ca mărime din Județul Bihor, cea dintâi farmacie a fost înființată în anul 1830, în virtutea legilor sanitare din Imperiul Austriac. După aproape 120 de ani, Statul Român a naționalizat în Salonta 4 farmacii publice: Farmacia Coroana, Farmacia Speranța, Farmacia Arany János și Farmacia Mária. În anul 1972, fosta farmacie Speranța a devenit farmacie cu circuit închis, iar în 1985 a fost mutată în incinta spitalului. În Salonta sunt deschise în prezent șapte farmacii comunitare, autorizate în baza Legii din 1990 privind societățile comerciale.

Cuvinte cheie: istoria farmaciei, Salonta, județul Bihor.

PHARMACIES OF SALONTA, BIHOR COUNTY– A HISTORICAL OUTLINE

Abstract

In the city of Salonta, the second largest city of Bihor county, the first pharmacy was founded in 1830, based on the health laws of the Austrian Empire. Almost 120 years later, the Romanian State nationalized 4 public pharmacies in Salonta: Coroana Pharmacy, Speranța Pharmacy, Arany János Pharmacy and Mária Pharmacy. In 1972, the former Speranța Pharmacy became a closed circuit pharmacy, and in 1985 it was moved to the hospital premises. In Salonta, seven community pharmacies are currently open, which are authorized by the 1990 Law on commercial societies.

Keywords: history of pharmacy, Salonta, Bihor county.

Salonta și Județul Bihor, înainte de administrația românească

Municipiul Salonta (în limba maghiară *Nagyszalonta*), al doilea ca întindere și număr de locuitori din județul Bihor, este situat în vestul României, la 39 km sud de Oradea, pe drumul E 671 și la 14 km de punctul de trecere a frontierei spre Ungaria, Salonta – Micherech [1].

Prima atestare documentară a localității datează din anul 1332 când, într-un act papal, așezarea este numită *socerdas de Ville Zalantha*. Ulterior, numele localității a suferit mai multe modificări pentru ca, în anul 1587, să se ajungă la forma “Szalonta” [1,2].

În Imperiul Austriac, diviziunile administrative teritoriale au fost comitatele. Primul comitat organizat în Principatul Transilvaniei a fost Bihorul, atestat documentar pe la 1067 [3].

Din 1660 până în 1692, sub stăpânire turcească,

teritoriile Bihorului au constituit Pașalâcul de Oradea, apoi au aparținut Marelui Principat Autonom al Transilvaniei.

Printre evenimentele politice care au determinat schimbări importante în istoria Transilvaniei, implicit în administrarea localităților bihorene, se numără Diploma Leopoldină de la 1691 și pactul dualist din 1867 [4].

În secolul al XVIII-lea și în primele două treimi ale secolului al XIX-lea, viața constituțională a Principatului Autonom al Transilvaniei a fost reglementată în mod special, cu intenția integrării depline în Imperiul Habsburgic. Totuși, pentru a mima spiritul impus de tratatele internaționale, s-a păstrat o aparență de autonomie.

Urmare a pactului din 1867, teritoriile bihorene s-au aflat în sistemul administrativ al Regatului Maghiar, când prin mai multe legi s-au pus bazele unei administrații în care puterea judecătorească a fost separată de cea administrativă [4].

Monarhia Austro-Ungară a menținut politica anterioară imperială economico-sanitară, care generase progrese și în domeniul farmaciilor. Din martie 1872, a

Articol intrat la redacție în data de: 25.01.2010

Acceptat în data de: 04.02.2010

Adresa pentru corespondență: medbors@yahoo.com

intrat în vigoare Farmacopeea Ungară ed. I-a, prin care s-a introdus sistemul metric de greutate și s-a publicat prima taxă maghiară a medicamentelor. Legislația sanitară introdusă în 1874 și în 1876 a reglementat activitatea în sectorul farmaceutic, sub aspectele organizatoric, etic și moral [5].

În Bihor, din 1760 până în 1947, localitățile mai bine organizate au ajuns la numărul de 32 și aveau în total 77 de farmacii, astfel: Oradea 31, Beiuș 5, Salonta și Valea lui Mihai câte 4, Săcuieni, Aleșd, Marghita, Tinca și Episcopia Bihor câte 2, iar alte 23 de localități, câte o singură farmacie [6].

În anul 1912, Salonta avea 15943 locuitori și 3 farmacii, numărul locuitorilor pentru o farmacie fiind 5314 [7]. Comparativ, în același an, Oradea totaliza cca 67000 de locuitori și 16 farmacii, ceea ce însemna cca 4190 de locuitori pentru o farmacie.

La naționalizarea din anul 1949, în Salonta existau 4 farmacii publice, ca proprietăți particulare: **Farmacia COROANA**, **Farmacia SPERANȚA**, **Farmacia ARANY JÁNOS** și **Farmacia MÁRIA**.

Farmacia COROANA (MAGYAR KORONA)

Cu firma *Magyar Korona*, prima farmacie din istoria orașului a fost înființată în anul 1830, ca proprietate a farmacistului Fornet Károly, care a condus-o până în 1852.

În perioadele care au urmat:

1852-1857 – farmacia a fost condusă de Wöllfel János, proprietar,

1857-1864 – farmacia a fost condusă de Trájanovics Ágoston, arendaș,

1864-1876 – farmacia a fost condusă de Wöllfel János,

1876-1904 – farmacia a fost condusă de Czájlik György, proprietar [8],

1905-1913 – farmacia a fost condusă de Szabó Emil, proprietar [9],

1913-1942 – farmacia a fost condusă de Fenyvesi Ferencz, proprietar [10,11],

1943-1949 – farmacia a fost condusă de Pápay János, proprietar [12,13].

În anul 1895, în cotidianul local Nagyvárad din 9.VII se comunica primirea de către Czájlik György a unui practicant în farmacie.

În anul 1904, adresa farmaciei era în piața Unirii, nr. 9.

Proprietatea asupra farmaciei a fost preluată la începutul secolului al XX-lea, de farmacistul Szabó Emil, care a lucrat până la decesul său, publicat în ziarul Nagyvárad din 18.X.1916.

Următorul proprietar a fost Fenyvesi Ferencz, cu aprobarea de funcționare dată de Ministerul de Interne Maghiar cu no.2537/1913 și aprobată de Regiunea Sanitară din Cluj, în anul 1925. Sub conducerea sa, în farmacie

a lucrat și Solomon Ella, care era contabil [10,11]. Farmacistul Fenyvesi Ferencz, de naționalitate evreu, a decedat în 1942.

În anul 1943, farmacia a trecut în posesia farmacistului Pápay János, care a fost ultimul ei proprietar [14,15].

În anul 1949, la naționalizare, adresa farmaciei era: Piața Libertății nr.11 [13].

Din istoria orașului se mai știe că, în perioada 1848-1849, Farmacia *Korona* era vizitată de soția poetului Petőfi Sándor, d-na Szendrei Julia, care cumpăra bomboane mentolate pentru copiii poetului, dar mergea acolo și pentru conversații cu personalul, când petrecea cam o oră în fiecare zi [2].

Din cauza legilor antisemite din perioada 1940-1944, farmacistul Fenyvesi Ferencz a trebuit să-și vândă proprietatea lui Pápay János printr-un act întocmit în afara legii. Actul nefiind înscris în registrul notarial, Pápay János nu a mai putut să-și revendice proprietatea la sfârșitul celui de al doilea Război Mondial.

După naționalizarea din 1949, unitatea și-a continuat activitatea și a devenit **Farmacia nr. 17 Salonta**, în administrarea Oficiului Farmaceutic Bihor.

Amplasamentul farmaciei era în centrul orașului, într-o clădire etajată, cu parterul ocupat de farmacie. La etaj era locuința farmacistului. Clădirea există și azi, spațiul fostei farmacii primind destinații cu caracter comercial.

Farmacia a fost mutată, în 1978, la câteva sute de metri mai spre centru, pe strada Republicii nr. 9, unde există și în prezent [2].

În 1991 farmacia s-a privatizat, are firma **S.C. Farmasal Impex Salonta** și trei asociați: farmacist diriginte Kenez Gyula, farmacist Boeriu Nastasia, farmacist Coroiu Maria.

Farmacia SPERANȚA (RÉMENY)

Farmacia *Rémeny* a fost înființată în 1870, de Podhraczky Ferenc, în Piața Unirii (în prezent Piața Libertății), nr.18, pe latura nordică, vis-à-vis de Farmacia *Korona*. Podhraczky Ferenc a fost cunoscut în presa Oradiei din acea perioadă ca cel mai bun comunicator dintre farmaciștii bihoreni și a rămas proprietar până la decesul său, survenit în anul 1892 [12].

În intervalele de timp care au urmat:

1892-1904 – farmacia a fost condusă de Saád József, arendaș [8],

1905-1921 – farmacia a fost condusă de Berkes Ármin, proprietar [9,10],

1922-1953 – farmacia a apărținut lui Székely Zoltán, proprietar [11,12,14],

1953-1969 – farmacia naționalizată a fost condusă de Deak Ferencz, ca diriginte,

1969-1991 – farmacia a fost condusă de Félegyházy Agneta, diriginte,

1991 și în prezent – de Balint Irina, farmacist

diriginte, în farmacia Spitalului Salonta.

Din anul 1892, până în 1904, farmacia a trecut în posesia văduvei Podhraczký, care a arendat-o farmacistului Saád József [8].

Farmacia Speranța a fost cumpărată și transcrisă de Székely Zoltán în anul 1922, cu aprobarea nr. 29688. În 1945, proprietarul a fost deportat în U.R.S.S., dar farmacia lui a funcționat până în 1953 [14].

Farmaciiștii diriginți care au condus-o au fost Deak Ferencz, din 1953 până în 1969 și Félegyházy Agneta, transferată din județul Sălaj. Félegyházy Agneta a condus farmacia până la pensionare, în anul 1991.

În 1972, unitatea a devenit **farmacie de spital** cu circuit închis, iar în 1985, a fost mutată în incinta Spitalului Salonta, pe strada Olimpiei. În prezent, spațiul din vechea clădire are destinație comercială [2].

Farmacista Balint Irina conduce farmacia Spitalului Salonta din anul 1991.

Farmacia ARANY JÁNOS

Într-un anunț din cotidianul Nagyvárád din 25 ianuarie 1910, se aduce la cunoștința cititorilor că, la sfârșitul anului 1909, în Salonta, pe str. Regele Ferdinand nr. 41, farmacistul Strázsay Antal a deschis Farmacia *Arany János* [11,16].

Strázsay a deținut farmacia timp de 25 ani, până în 3 aprilie 1934, când a vândut-o descendentului său, farmacistul Küeres Károly, care lucrase în Farmacia *Arany János* și în perioada 1930-1934, ca arendaș. Küeres Károly (Kyeres Carol) a fost proprietarul farmaciei și în perioada interbelică, iar apoi până la naționalizare [12,13,16].

În anul 1949, la naționalizare, adresa farmaciei era str. Regele Ferdinand nr. 33. În proprietatea statului, oficinei i s-a dat numele **Farmacia nr. 18 Salonta** și a fost administrată de Oficiul Farmaceutic Bihor.

Prin anul 1970, funcționau în cadrul farmaciei:

Kiss Cornelia, farmacist șef cu diplomă, Tulvan Ecaterina, asistent de farmacie cu diplomă, care s-a transferat ulterior la farmacia spitalului, și o casieră Rajas Neli.

În anul 1978, farmacia a fost mutată în cartierul din apropierea gării, pe str. Mărășești 2, în Blocul R2, unde există și azi. Vechiul spațiu al farmaciei a fost demolat [2].

După 1991, **Farmacia nr. 18** s-a privatizat, sub numele **S.C. Flora Salonta** și are ca asociați personalul care lucra în perioada respectivă în farmacie: farmacist diriginte Ban Florica și asistent farmacist Bede Katalin.

Farmacia MÁRIA

Farmacia *Mária* a fost înființată în anul 1935, în Piața Libertății nr. 23. Fondatorul unității a fost farmacistul Maria Simon (Mitzi), în urma concursului pentru concesiuni susținut în același an.

Aprobarea de concesiune în favoarea Mariei Simon a fost dată prin Înaltul Decret Regal nr. 1979 din 1936. Decretul menționează că farmacia înlocuiește fosta concesiune Erunger. Din acte rezultă că farmacistul Erunger obținuse încă o concesiune la Constanța, iar când a deschis farmacia de acolo a renunțat la dreptul său din Salonta.

Farmacia *Mária* a fost vândută farmacistului Bárány Bálint, care a devenit proprietar după aprobarea cererii nr.124765 din anul 1944 [14].

Farmacia *Mária* a aparținut farmacistului Bárány Bálint, timp de cinci ani, până la naționalizarea din anul 1949, cu care ocazie a fost, probabil, desființată [13].

Farmaciile comunitare din municipiul Salonta, în anul 2010

În Municipiul Salonta există, în prezent, șapte farmacii comunitare (Tabelul 1), înregistrate în virtutea Legii privind societățile comerciale, cunoscută sub numele de Legea privatizării [17], elaborată și intrată în vigoare după Revoluția Anticomunistă din România.

Tabel I. Farmaciile comunitare existente în Municipiul Salonta în anul 2010.

Nr. crt.	Denumirea farmaciei Adresa, Telefonul	Proprietarul (Proprietarii)	Farmacist diriginte
1.	ANCAFARM Calea Aradului 12 A, Tel. 0359.194.774	Farmacist Cadar(Boeriu) Anca	Cadar (Boeriu) Anca
2.	BIOVITA 1 Piața Unirii 40, Tel. 0259.374.034	farmacist Florea Adriana, farmacist Constantin Ioan	Florea Adriana
3.	BIOVITA 2 Calea Aradului, Tel. 0259.373.097	farmacist Florea Adriana, farmacist Constantin Ioan	Constantin Ioan
4.	FARMASAL IMPEX Str. Republicii 9, Bloc D, Tel. 0259.371.206 * Fosta COROANA	farmacist Kenez Gyula, farmacist Boeriu Nastasia, farmacist Coroiu Maria	Kenez Gyula
5.	FLORA Str. Mărășești 2, Bloc R2, Tel. 0259.374.126 * Fosta ARANY JÁNOS	farmacist Ban Florica asistent farmacist Bede Katalin	Ban Florica
6.	HEDERA (S.C. HYGEA) Str. Libertății 2, Tel. 0259.373.042	farmacist Gherga Cornelia Flora	Bocioc Ioana
7.	SANIFARM SA 71 (S.C. REMEDIO) Str. Spitalului 2-4, Tel. 0259.372.850	Acționar majoritar Tudorache Radu	Nedelcu Iulia

Alte date istorice

Dőri Mihály [8] și Zappé Béla [9] sunt numele unor farmaciști care au fost angajați în Salonta, pe la începutul secolului XX. Nu se menționează în care oficine au lucrat.

În anul 1946, încă două farmacii ar fi aparținut, în Salonta, farmaciștilor Tomaszky Eugen și Grünger Alexandru. Se poate presupune că au fost drepturi de concesiune acordate în urma unui concurs [14]. Este însă posibil să nu fi fost deschise niciodată, deoarece nu se regăsesc în alte documente și nici în lista farmaciilor naționalizate în anul 1949 [13].

În anul 1930, în Salonta erau în funcție 13 medici: Balaton Zoltán, Blaier Alexandru, Cosma Liviu Gavril, Engel Iosif, Fehér Eugen, Frimu Ana, Füredi Ioan, Kovács Francisc, Kuch Béla, Pollák Emil, Sarkadi Daniel, Harnic Elena, Kalman Eugen [18].

CONCLUZII

Cea dintâi oficiină din localitatea Salonta (Județul Bihor) a fost înființată cu firma *Magyar Korona* (Coroana Maghiară), în anul 1830, de către farmacistul Fonet Károly. La naționalizarea din anul 1949, în Salonta existau 4 farmacii publice, cu statut de proprietăți particulare: Farmacia Coroana, Farmacia Speranța, Farmacia Arany János și Farmacia Mária. În anul 1972, fosta oficiină Speranța a devenit unitate cu circuit închis, iar în 1985 a fost mutată în incinta Spitalului Salonta. În prezent, în Municipiul Salonta funcționează șapte farmacii comunitare, înregistrate după anul 1990, în virtutea Legii privind societățile comerciale.

Bibliografie

1. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Salonta>, accesat la data de 18.11.2009;
2. Dánielisz Endre, Nagyszalonta évszázadai című könyve alapján

szerkesztette (Salonta de-a lungul secolelor), Nagyszalonta, 2006;

3. Aurel Anca, Monografia comunei Dobrești, Ed.Artpress, Timișoara, 2008;

4. Bărbulescu M., Deletant D., Hitchins K., Papacostea Ș., Teodor P., Istoria României, Ed. Corint, București, 2006;

5. Budaházy I., Contribuții la istoria farmaciilor orădene, Ed. Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2007;

6. Péter H.Mária, *Az erdélyi gyógyszerészet Magyar vonatkozásai* (Referințe maghiare privind farmaceutica din Ardeal), Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása Kolozsvár, 2002;

7. Mermeze G., Mermeze Ancamaria, Istoricul farmaciilor din Oradea, Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea, 1999;

8. Varságh Z., Rossberger J., Gyógyszerészek zsebnaptára, 1904;

9. Varságh Z., Koritsánszky O., Gyógyszerészek zsebnaptára az 1913-ik évre. **Stephaneum nyomda R.T.Budapest, 1912;**

10. Varságh Z., Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre. **Stephaneum nyomda R.T.Budapest, 1917;**

11. Nagy Samuel, Almanachul farmaciștilor din România, Ediția redactorului, Cluj, 1927;

12. Szász T., *Gyógyszerészi almanach az 1944 évre. Budapest, 1944;*

13. Decret nr. 134 din 2 aprilie 1949 pentru naționalizarea unităților sanitare ca: farmaciile urbane din reședințe și nereședințe de județ și centre importante muncitorești, laboratoare chimico – farmaceutice, drogherii medicinale, depozite de medicamente și laboratoare de analize medicale. Buletinul Oficial Nr. 15 bis din 2 aprilie 1949.

14. Paveleanu D.Teodor, Istoria farmaciilor din Transilvania, vol.III, Nord-Vestul, Vestul și Centrul Transilvaniei, Editura Universității Transilvania Brașov, 2004;

15. Paveleanu, T.D., Istoria farmaciilor din Transilvania. Vol. I-II, Ed. Universității Transilvania, Brașov, 1995;

16. Nagy, S.-redactor, Almanachul farmaciștilor din România, An. V, Cluj, 1928;

17. Legea nr. 31 din 16 noiembrie 1990 privind societățile comerciale. Monitorul Oficial nr. 126 din 17 noiembrie 1990;

18. Szerkeszti E., Almanahul farmaceutic 1930, Tipografia Deutscher Bote, Cluj, 1930.